

משרד החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

גלילות לעיון בפרשת השבוע
ערוכים בידי ד"ר נחמה ליבוביץ - שנת העשרים ואחת

21

נח (תשכ"ב)

פרק ח'

א. ד' כ"ד ויגברו המים על הארץ חמשים ומאת יום.
ח' א ויזכר אלוקים את נח

ראב"ע ד"ה ז' כ"ד ויגברו המים חמשים ומאת יום, בעבור שנבקעו המעינות, גם היה
גשם יורד יום אחד ופוסק יום אחד כי פירוש (ז' ד') "אנכי ממטיר על הארץ..."
- תמיד בלי הפסקה, והעד שאמר (ח' ב') "ויכלא הגשם".

ר' נפתלי הירץ ויזל: "אמרי שפר" (פירוש לבראשית י"ל נחב' מקיצי נרדמים 1868, בליק)
ח' א ד"ה ויזכר אלוקים את נח: השומע סבור שמקצה חמשים ומאת יום נזכר
אלוקים את נח ואשר אתו בתיבה והעביר רוח ושכח תגבורת המים ואז נסגרו
מעיינות תהום וכלה הגשם מן השמים.. והאמת הברור בעיני לסדר המקראות איננו
כן, אלא אמר, שחתם בספור הטבול ועד כמה גברו המים וכמה ימים עמדו
בגבורתן, לספר על הסדר הצלת נח ואשר אתו בתיבה, ואין במשכו הדברים שפסק
הטבול וחסרו המים עד שיבשה הארץ, והחל "ויזכור אלוקים את נח, וזה היה מקץ
ארבעים יום שירד הגשם וישגברו הכים מ"ו אמה מלמעלה לכל ההרים הגבוהים,
שבאמצעות זה מחה את כל היקום ולא נשאר כי אם נח ואשר אתו, אז זכר את דבר
קדשו. - לעשות קץ למטרות עוונות ולא חפץ שיגברו וירדו המים עוד על הארץ יותר
להשחיתה, ואז "ויעבר אלוקים רוח על הארץ" והרוח הזה טהר את השמים...

קאסוטו: מנח עד אברהם (ע' 55)

ח' א ד"ה ויזכור אין הכוונה שזכר לאחר שעברו אותם חמשים ומאת יום שעליהם
מדובר בפסוק הקודם, שחרי נאמר אחר כך (ח' ב') "ויסכרו מעיינות תהום
וארובות השמים ויכלא הגשם", וזה שייך כמובן לסוף ארבעים היום של
ירידת הגשם.

הפירוש של פעלים אלו ("ויזכר", "ויסכרו", "ויכלא" כעבר מוקדם) - וכבר
מוקדם זכר, וכבר מוקדם נסכרו.. בודאי אינו נכון ואינו מתאים לטיב הלשון
העברית, כמו שכבר ראינו... יש לפרש כאן כדוגמת הפירוש שכבר הצענו על היחס
שבין מעשה בראשית (בר' ה' א'-ב' ג') ומעשה גן עדן (בר' ב' ד' - ג' כ"ד):
הנושא י"ל הפסקה הקודמת הוא ענין גבורת המים על הארץ, והוא מסופר באותה
פסקה עד סופו; ואלו פסקה חדשה זו עוסקת בענין אחר, התחלת ההצלה של שארית
הפליטה, ומתחילה לספר אותו מראשיתו, אע"פ שראשיתו קודם בזמן לסופו של
חורבן המסופר למעלה.

- 1) מה הקשי בפסוקי פרקיבו (פרקים ז'-ח') שרצו שלשת הפרשנים לישוב?
- 2) היש בדבריהם שלשה יסודים טובים לקשי או שניים?
- 3) כיצד מתפרשת מלת "ויגברו" שבסוף פרק ז' לפי כל אחד משלשתם?
- 4) + על מה מעיד לדעת הראב"ע פסוק ב' שבפרק ח'?
- 5) + מה הזמיון - לדעת קאסוטו - ביחס שבין פרק א' בבראשית לפרק ב' ליחס שבין המסופר בפרשתנו בפ' ז' לפרק ח'?
- 6) ++ היכן מצאנו בפ' בראשית שוב התייחסות כזו בין שני פרקים?
- 7) ++ בגד איזה דרכו של איזה פרשן מכוננים דברי קאסוטו בפסקה "הפירוש של פעלים אלו כעבר מוקדם..." וכיצד אפשר להוכיח שאין פירוש זה מתאים לטיב השפה העברית?

ב. ח' א ויזכר אלוקים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו בתיבה.

ראב"ע בפרושו בשיטה אחרת (הוצאת כ. פרידלנדר IV Page 52 IBN EZRA LITERATURE) חלילה להיות שכחה לקטן שבמלאכי השרת, אף כי ליוצר הכל, שאין שכחה בגדו.
וככל אמר המשורר (תהי' ג"ר נ') "הצוטע ארזן הלא ישמע" רק כאשר תראה
טובת השם בארץ ידבר הכתוב, כי זכר אשר חטיב לו בא לפני השם.

רמב"ן ד"ה ויזכור אלוקים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה הזכירה בנח מפני שהיה
צדיק תמים וכרח לו ברית להצילו, ונח יכול לו זרעו אשר אתו שם, ולא הזכירה כי
בזכותו נצלו. אבל הזכירה שאמר בחיה ובבהמה אינה נזכרת, שאין בבעלי נפש
זכות או חובה דולת באדם לבדו, אבל הזכירה בהם, כי זכר את דבר קדשו,
שאמר והיה העולם, והרצון אשר לו בבריאת העולם עלה לפניו ורצה קיום העולם
בענין אשר ברא בו, והנה ראה עתה להוציאם, שלא יכלו בתיבה, ולא הזכיר
העוף והשרץ, כי זכירת החיה שוח עמהם, ויגיד עליה רעו.

רבנו בחיי על התורה ד"ה ויזכור אלוקים את נח ואת כל החיה... להורות שכלן שוים בהשגחה כללית.

ר' יוסף אבן קספי: מצרף לכסף ד"ה ויזכור אלוקים את נח ואת כל החיה... חלילה שיהיה זכירת השם לנח האיש הצדיק, וזכירתו ית' לחיה ולבהמה על מדרגה אחת; וגם בזה צריכין אנו למועד ר"ל ההגיון, ויותר צמרץ מזה אמרו עוד בחיה ובבהמה "כריתת ברית", וכל זה מבואר לבעלי העינים,

קאסטר

מנח עד אברהם ע' 56:
זכירה זו דומה למה שכתוב להלן על שרה (בר' כ"א) "וה' פקד את שרה כאשר אמר ויעש ה' לשרה כאשר דבר... לסועד אשר דבר אותו אלוקים." הפקידה כאן פרושה עשייה, כמו שיוצא ברור מן התקבולת פקד - ויעש, ודוקא עשייה במועד הקבוע מראש, והוא הדין לזכירת נח, שהרי הפקידה והזכירה הם מושגים נרדפים זה לזה, כפי מה שבישר ה' לנח מראש, כך עשה. אמר לו שירידת המבול תמשך ארבעים יום ובסוף ארבעים יום שם קץ לירידת מי המבול. מה הם הקטעים שמישב כל אחד מן הפרשנים הנ"ל?

ג. ז. וישלח את העורב ויצא ושוב עד יבושת המים

אבן קספי מצרף לכסף:

עד יבושת המים: ידוע בעברי ובהגיון מטבע תחת ההפכיות כי הגבילנו ענין מה בלשון "עד" אינו מחייב ואינו מונע דבר מן הגבול והלאה, ויפורש כל אחד לפי מקומו והכל תלוי בבורר, זה פורש לחיים וזה פורש למיתה.
מה הקשי שרצה לישב?

ד. מדברי המדרשים:

(2) הטרה את שני המדרשים הבאים:

בראשית רבה ל"ד (ט)
(פסוק כ') "ויבן נח מזבח לה' ויקח מכל בהמה הטהורה ומכל העוף הטהור ויעל עולות במזבח." "ויבן" כתיב - בתבונן: אמר: מפני מה צווני הקב"ה וריבה בטהורים יותר מן הסמאים? אלא להקריב מהן קרבן. מיד "ויקח מכל בהמה הטהורה ומכל העוף הטהור".

פרקי דר' אליעזר כ"ג:
ישב נח ודרש בלבד ואמר: הקב"ה הצילני ממי המבול והוציאני ממסגר ההוא ואני חייב להקריב לפניו קרבן עולות? מיד הביא נח ממין בהמה טהורה שור וכבש ועז וממין עוף טהור תורים ובני יונה... ובנה את המזבח הראשון שהקריב עליו עולות קין והבל.

מה ההבדל בין שני המדרשים בתפיון העולה שהעלה נח?

(3) בראשית רבה ל"ד (ט)
(פסוק כ"א) "וירח ה' את ריח הניחוח" הריח ריחו של אברהם אבינו עולה מכבשן האש, וירח ריח של חבניה מישאל ועזריה עולין מכבשן האש; משל לאוהבו של מלך שכבודו ושלח לו דורן נאה - דסקוס נאה, ועמד בנו ולא כבודו. עמד בן בנו וכבודו. אמר לו: "מה דמי דורון דידך לדורון דסבך" "וירח ה' את ריח הניחוח" הריח ריחו של דורון של סמד.

- + (א) מה משמעותו של "קרבן" לפי המדרש הזה?
- + (ב) מה מובנו של המשל על האב ובנו ובן בנו?
- (ג) מהו הקשי בפסוקנו שעליו בנוי המדרש?

(1) בראשית רבה ל"ד (ד)
(פ' ט"ז) "צא מן התיבה", כתיב (קהלת ג') "לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים" זמן היה לנח ליבנס לתיבה, שב' "בא אלה וכל ביתך אל התיבה" וזמן היה לו שיצא ממנה, שב' "צא מן התיבה". משל לפרצט שיצא מן המקום וחשיב אחר תחתיו כיון שבא, אמר לו: "צא ממקומך" כך נח "צא מן התיבה" ולא קבל עליו לבאת אמר: "אצא ואהיה פרה ורבה למארה? עד שבטבע לו המקום, שאינו מביא מבול לעולם. שב' (ישעיה נ"ד) "כי מי נח זאת לי אשר בשבעתי מעבור מי נח".

- + (א) מה רמז מצא המדרש בפסוקים לסרובו זה של נח?
- + (ב) מה סמך מצא המדרש לדבריו בישעיה נ"ד.
- העזר בישעיה מ"ח!!
- (ג) לשם מה בחר המדרש במשלו ב"פרנס"?

השאלות המסומנות + קשות והמסומנות ++ קשות ביותר, יפתור כל אחד לפי חבנתו.

שאלות וגם תשובות יש לשלוח לד"ר נחמה ליבוביץ, קריית-משה, ירושלים